

11 TEMMUZ DÜNYA NÜFUS GÜNÜ
‘AİLE PLANLAMASI BİR İNSAN HAKKIDIR’

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP-United Nations Development Program) Yönetim Kurulu, 1989 yılında, acil ve önemli olabilecek nüfus sorunlarına dikkat çekmek amacıyla 11 Temmuz’un uluslararası toplum tarafından **Dünya Nüfus Günü** olarak belirlenmesini kabul ederek her yıl önemli bir nüfus sorununu; o yılın teması olarak saptayıp, nüfusla ilgili konularda farkındalık yaratmayı kararlaştırmıştır.

2018 yılı, “Aile planlaması” kavramının insan hakkı olduğunun küresel çapta ilk kez kabul edildiği, 1968 yılında toplanan Uluslararası İnsan Hakları Konferansı’nın 50. yılı olup, konferansta bu hak, aile planlamasını "insanın haysiyetine ve değerine" bağlayan "Aile Planlaması İnsan Hakları Yönleri" başlıklı, XVIII sayılı karar ile kabul edilmiş ve **“aile planlamasına erişim ile kadınların statüsü”** arasındaki ilişki vurgulanmıştır.

Tüm bu nedenlerden dolayı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), bu yıl Dünya Nüfus Günü için **“Aile Planlaması Bir İnsan Hakkıdır”** temasını belirlemiştir.¹

Üreme hakları ilk kez ve açık olarak 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin kabul edilmesinden 20 yıl sonra 1968 yılındaki Tahran İnsan Hakları Konferansı’nda dile getirilmiş ve şu şekilde tanımlanmıştır: **“Ebeveynlerin dünyaya getirecekleri çocuk sayısı ve aralığı hakkında özgür ve sorumlu karar verme hakkı ve bu çerçevede yeterli bilgi ve eğitim alma hakları vardır.”**²

Aile Planlaması Tanımı

- ✓ Aile planlaması, bütün çiftlerin ve bireylerin istedikleri sayıda, istedikleri zamanda ve sağlıklı aralıklarla, bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaları ve bu yolda sorumluca karar vermeleri ile bu amaçla bilgi, eğitim ve araçlara sahip olmalarıdır.
- ✓ Aile planlaması çocuk sayısını kısıtlamak demek değil, çocuk sahibi olmayan ailelere çocuk sahibi olmaları için de yardımcı olmaktır.

Sağlık Açısından Aile Planlamasının Amaçları

- ✓ Aşırı doğurganlığın ve buna bağlı ortaya çıkan kansızlık, jinekolojik hastalıklar, doğuma bağlı oluşabilecek rahatsızlıkların azaltılması.
- ✓ Çok ve sık gebelikleri önleyerek, bunun anne ve çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi.
- ✓ Riskli gebeliklerin önlenmesi.
- ✓ İstenmeyen gebeliklerin ve bunlara bağlı olumsuz sonuçların önlenmesi.
- ✓ Doğum yaşının ayarlanmasını sağlanması.
- ✓ Çocuğu olmayan ailelere çocuk sahibi olmaları için yol gösterilmesi.

¹ [Internet] <https://www.unfpa.org/events/world-population-day#> Erişim: 27 Haziran 2018.

² Freedman R, Stephen I. Human Rights and Reproductive Choice. Studies in Family Planning 1993;24(1):18.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-228

Herhangi bir modern aile planlaması yöntemin kişiye uygun olup olmadığının belirlenmesi açısından sağlık kuruluşuna danışılması ve **aile planlaması danışmanlığı** alınması gerekmektedir.³

Türkiye’de Durum

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013 verilerine göre, doğurgan çağ olan 15-49 yaşlarındaki tüm kadınların %17,8'i takvim, geri çekme gibi geleneksel yöntem kullanırken, %49'u herhangi bir yöntem kullanmamaktadır. Bu veriler karşılanmamış aile planlaması ihtiyacını gözler önüne sermektedir.⁴

2017 yıl sonu itibarıyla Türkiye nüfusu 80 milyon 810 bin 525 olup, bunun %28,3'ünü çocuk nüfus⁵, %16,1'ini 15-24 yaş grubundaki genç nüfus⁶ oluşturmuştur. Canlı doğan bebek sayısı, 2017 yılında 1 milyon 291 bin 55'dir.⁶ Toplam doğurganlık hızı (bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş arasında doğurabileceği ortalama çocuk sayısı), 2,07 olup, bu hızın en yüksek olduğu il, 2017 yılında 4,29 çocuk ile Şanlıurfa'dır.⁷ Bu veriler gelecek dönemlerde de eğitim ve çalışma çağına olacak nüfusun büyüklüğünü göstermektedir.

Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsizlik oranı 2018 yılı Şubat döneminde %10,6'dır. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı %19, üniversite bitirenlerde %12,7 olup, 15-64 yaş grubunda bu oran %10,9'dur.⁸ Genç erkeklerde işsizlik oranı %17,8 olurken, genç kadınlarda bu oran %26,1 olup çalışma çağındaki kadınların sadece üçte biri düzenli ücret ödemesi olan işlerde çalışmaktadırlar.⁹ Türkiye’de iş arama çağına girenler için iş alanı açma ve iş bulma sorunu varken istenmeyen gebeliklerin önlenememesi önemli bir durumdur.

Eğitim olanağı sunmak da geliştirmekte olan bir ülke olan Türkiye’de kaynak ayırmada yetersizlik yaşanmasına neden olabilmektedir. Milli Eğitim istatistiklerine göre; ilköğretim seviyesinde net okullaşma oranı 2016/17 öğretim yılında %91,2'dir. Ancak, kırsal alanda okul alt yapısı yetersizlikleri bazı yörelerde söz konusudur. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, birleştirilmiş sınıflı okullarda 256.581 öğrenci öğrenim görmektedir.¹⁰ Türkiye’de yükseköğretim net okullaşma oranı, 2016/17 öğretim yılında %42,4'e yükselmiş olmakla birlikte, çağ nüfusunun yarısından azı bir yükseköğretim kurumuna girebilmektedir.

³ [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/diger/toplumayonelik/ap.pdf> Erişim: 29 Haziran 2018.

⁴ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması [Internet] http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tsna2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf Erişim: 6 Temmuz 2018.

⁵ TÜİK İstatistiklerle Çocuk, 2017 Haber Bülteni [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596> Erişim: 6 Temmuz 2018.

⁶ TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27598> Erişim: 6 Temmuz 2018.

⁷ TÜİK Dünya Nüfus Günü, 2018 Haber Bülteni [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27589> Erişim: 6 Temmuz 2018.

⁸ TÜİK İşgücü İstatistikleri, Şubat 2018 Haber Bülteni [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27688> Erişim: 6 Temmuz 2018.

⁹ TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2017. [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594> Erişim: 9 Temmuz 2018.

¹⁰ [Internet] <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/335527> Erişim: 9 Temmuz 2018.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-228

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2016 yılı sonuçlarına göre, bağımlı çocuğu olan hanehalklarının %17,9 yoksuldur.¹¹ Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2009 yılındaki aynı çalışmasında da, hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riskinin arttığı, hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerin %9,65'i yoksulken, 7 ve daha fazla olan hanelerde bu oran %40,05'e çıkmaktadır. Bir başka deyişle iyi bir aile planlaması bilincinde olan bireylerde yoksulluk azalmaktadır.¹²

Sonuç olarak;

Aile planlaması; cinsiyet eşitliği, kadının güçlendirilmesi, daha iyi eğitim ve iş olanaklarının artmasında ve yoksulluğun azaltılmasında kilit rol oynamaktadır. Bireylerin çocuk sahibi olup olmamayı planlayabilmelerini ve istenmeyen gebelikler nedeni ile kadınların eğitim ve iş yaşamlarının sonlanmasını engelleyerek kadının sosyal ve ekonomik açıdan güçlenmesine, böylece toplumsal cinsiyet eşitliğine de önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.¹³ Bu kalkınmanın önemli bir unsurudur.

Ülkemizde ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2017 yılında %24,2'dir. Bu oran genç erkeklerde %14,6, genç kadınlarda ise %34'tür.¹⁴ Çocuk ve genç nüfustaki artışa karşılık, eğitim ve istihdam oranlarındaki düşüklük, iyi tasarlanmamış nüfus planlamasının bir sonucu olabilir. Bu sorun, sorumlu ve bilinçli çocuk sahibi olma ile aşılabılır. Bu nedenle temel bir insan hakkı olan aile planlamasının önemi her zaman vurgulanmalı, aile planması eğitimlerine ve yöntemlerine herkesin eşit erişimi sağlanmalıdır.

¹¹ [İnternet] TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24579> Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2018

¹² [İnternet] TÜİK Yoksulluk Çalışması, 2009
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365> Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2018

¹³ [İnternet] <http://www.unfpa.org/events/world-population-day> Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2018

¹⁴ [İnternet] TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27598> Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2018